

STRATEJİK GÖRÜNÜM

Aylık Bülten

10.Sayı

Haziran 2024

Küresel Jeopolitik Görünüm: Rusya-Ukrayna Savaşı Tarafların Askeri ve Sosyo-Ekonomik Dayanıklılıklarını Test Ediyor

Rusya-Ukrayna savaşının gidişatında Ekim 2023 kritik bir dönüm noktası oluşturmuştur. Cepheelerde uzun süreli tıkanmadan sonra Ekim 2023 sonrasında Rusya'nın taarruzları ile kıpırlandırmalar görülmeye başlamıştır. Rusya lehine yaşanan bu değişimde ABD'nin ve Avrupa ülkelerinin Ukrayna'ya ekonomik-finansal yardımlarında azalma ile askeri yardımlarda gecikmeler ve verilen sistemlerin kullanımlarında sınırlamalar etkili olurken 7 Ekim'den itibaren başlayan İsrail-Hamas savaşının Batının Ukrayna cephesindeki ilgisini çekmesi belirleyici olmuştur. Ukrayna ordusunun malzeme kısıtlamaları 2024 kışı ve ilkbaharında kötüleştiği Rus ordusu operasyonel açıdan kazanımlar sağlamaya başlamıştır.

Rus ordusu Ekim ve Kasım 2023'te sıklet merkezi teşkil ettiği Avdivka'yı kontrol etmeyi başaramamış ancak harekât alanında inisiyatifi ele geçirmiştir. Aralık 2023'e gelindiğinde Rusya'nın kendine güveni giderek artmış ve Batı'nın Ukrayna'ya verdiği desteği zayıflatmayı başardığını düşünmeye başlamıştır.

Rusya, artan özgüven duygusu ve yaptığı hazırlıklar sonucu Ocak ve Şubat 2024'te taarruzlarını Avdivka ve Harkov-Luhansk ekseninde yoğunlaştırmıştır. Mart 2024'te Avdivka'yı ele geçiren Rusya, Ukrayna savunmasının birkaç noktadan çökertilmesinin mümkün olabileceğini hesaplayarak Harkov'a odaklanmaya başlamıştır.

Ukrayna'nın savunmasının çökme ihtimalini gören ABD ise Nisan 2024'den itibaren Ukrayna'ya mali ve askeri yardımlarını tekrar artırmaya başlamıştır.

Bu noktada vurgulanması gereken bir husus şudur: 2022 Şubat ayından beri Rusya'ya karşı Ukrayna'ya silah yardımı yapan Batı ülkeleri, verdikleri silahlarının kullanımında Kırım ve işgal altındaki bölgeler de dâhil olmak üzere Ukrayna içindeki askeri hedefleri kapsayacak şekilde kısıtlama koymuştu. Diğer bir deyişle silahlar Rus sınırı içindeki hedeflere karşı kullanılmıyacaktı. ABD ve Batı bu kısıtlamayla kontrolsüz bir tırmanmadan ve Rusya ile doğrudan çatışmaya dâhil olmaktan kaçınmayı amaçlıyordu.

Yukarıda açıklandığı şekilde Rus ordusunun Ukrayna'nın ikinci büyük kenti Harkov bölgesindeki ilerlemesi ve muharebelerin Rusya lehine dönmesi ile Ukrayna'nın savaşa azminde ve dayanıklılığında zayıflama emareleri ABD ve Avrupa ülkelerini yardımları artırmaya ilaveten radikal adımlar atmaya yöneltti.

ABD ve İngiltere son günlerde Ukrayna'ya verdikleri silahların Rusya sınırları içindeki hedeflere kullanılmasına belli koşullar altında izin verecekleri açıklamışlardı. Haziran 2024 başından itibaren Ukrayna ordusu Rusya içindeki hedefleri vurmaya başladı.

Ukrayna ordusunun Rusya'yı derinlikte vurması harekât alanı dinamiklerinde önemli bir değişim anlamına geliyor. Şimdilik ABD'nin 70 km menzilli HIMARS sistemlerinin kullandığı Rusya içindeki hedeflere ateşlerin yakın zamanda 300 km menzilli ATACMS ve F-16 uçaklarının kullanımını da kapsayacağı düşünülüyor. Bu şekilde Ukrayna ordusunun Rusya'nın derinliklerindeki stratejik ve operatif değerdeki askeri üsleri ve havaalanlarını vurması mümkün olabilir.

Ukrayna kuvvetleri Rusya'nın gerisindeki hedefleri vurmak için kendi silahlarını da geliştirmeye çalışıyor. Geçtiğimiz dönemde bazı insansız hava araçları sınırdan yüzlerce kilometre uzaktaki petrol depolarına ve askeri tesislerini vurmuştu. En son saldırı ise Ukrayna sınırına 1800 kilometre uzaklıktaki Orsk kentindeki Rus radar istasyonuna yapılmıştı.

Bu gelişmeler karşı Rusya bu aşamada çaresiz değil, entegre hava savunma sistemi ve hava üstünlüğü ile Ukrayna ateşlerinin etkisini azaltabilecek kapasiteye sahiptir. Diğer taraftan Rus devlet başkanı Putin Ukrayna'ya yardım eden Avrupa ülkelerini hedef alınabileceği ve savaşın bölgesel olarak yayılacağı hatta sınırlı düzeyde nükleer karşılığın söz konusu olabileceği yönünde açıklamalar yapmaya devam ediyor.

Rusya-Ukrayna savaşı cephelerde sürerken savaşı sonlandırmak için diplomasi yoluyla barış arayışları da devam ediyor. 15 Haziran'da İsviçre'de yapılacak Küresel Barış Zirvesi için Batının, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle bağlantılı sınırlı sayıda mesele üzerinde gelecekte Rusya'yla temasa geçilmesi çağrısında bulunan bir belge taslağı hazırladığı yönünde haberler bulunuyor. Ancak Rusya'nın Barış Zirvesine ilgi göstermediği hatta müttefiklerinin katılımını önlemeye çalıştığı dile getiriliyor

Dolayısıyla Rusya-Ukrayna savaşı tarafların askeri ve sosyo-ekonomik dayanıklılıklarını test ederek devam edecek gibi görünüyor.

Görsel Kaynakları: <https://www.defenceturk.net/>

Küresel Jeopolitik Görünüm: İsrail-Hamas Savaşı Devam Ederken Kalıcı ve Kapsamlı Ateşkes Arayışı Öne Çıkıyor.

7 Ekim 2023'ten beri süren İsrail-Hamas çatışmasında sosyo-ekonomik ve insani yıkım çok ağır olmasına karşın ateşkes girişimlerinin etkisizliği uluslararası toplum adına utanç duyulması gereken bir durum. Kasım 2023 ayındaki bir haftalık kısa ateşkesteki bu yana, ateşkes sağlamaya yönelik tüm girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. Başlatılan girişimlerin tamamında Hamas, çatışmanın kalıcı olarak sona ermesi talebinde ısrar ederken, İsrail ise Hamas'ı tamamen etkisizleştirene kadar sadece geçici duraklamaları tartışmaya yanaştı.

Mayıs 2024'ün son haftasında ABD'nin yeni bir ateşkes girişimi Başkan Biden'in açıklamalarıyla başladı. ABD Yönetiminin açıklamayı yapmadan önce İsraili yetkililerle, Mısır ve Katar gibi aktörlerle görüşmelerde bulunduğu ve tarafların temkinli olurlarını aldığı tahmin ediliyor.

Biden'in önerisi, İsrail ve Hamas'ın esir değişimi, nihai olarak düşmanlıkların kalıcı olarak sona ermesi, yaşam alanlarının ve kamu tesislerinin yeniden inşası konularında müzakerelerde bulunulacak üç aşamadan oluşuyor. Biden, İsrail ve Hamas'a anlaşmayı derhal kabul etmeleri ve çatışmanın tam çözümlüne doğru hızla ilerlemeleri çağrısında bulundu. Hamas, teklife olumlu baktığını söyleyerek yanıt verdi.

İsrail Başbakanı Netanyahu'nun hükümeti ise temkinli karşılık vererek tutsaklar serbest bırakılabilirse bile Hamas'a karşı tam bir zafer kazanılana kadar Gazze operasyonuna devam edeceğini açıkladı.

ABD Başkanı Biden'in bu aşamada bu öneriyi gündeme getirmesine ve İsrail'in temkinli açıklamalarına karşın olumlu yaklaşmasının altında yatan etmenlerden öne çıkanları şöyle ifade etmek mümkündür.

Biden'in Kasım 2024 ABD Başkanlık seçimleri için kaldıraç aramasının girişimde temel motivasyonu teşkil ettiği değerlendiriliyor. ABD'nin girişiminde Rusya-Ukrayna savaşında Rusya lehine değişimin de etkisi olduğu, ABD ve Avrupa'nın önceliklerini Ukrayna'ya çevirmek için İsrail-Hamas çatışmasını yönetilebilir duruma getirmeye çalıştıkları kıymetleniriliyor. Netanyahu ise İsrail mahkemesi tarafından yolsuzluktan yargılanıyor ve aynı zamanda Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından soykırım suçlanıyor.

Bu itibarla ülkesi içinde yolsuzluktan hüküm giyecek birisinin uluslararası korumasının da sıkıntılı olacağı aşikâr. Netanyahu'nun çıkış aramasının rasyonelitesinin bu noktada belirlediği değerlendiriliyor.

Biden'in önerisi, çatışmaların sona ermesi, tüm tutukluların serbest bırakılması, İsrail'in Gazze'den tahliyesi, Hamas'ın İsrail'e saldırmasının altında yatan motivasyonun ortadan kaldırılması ve Gazze'nin yeniden inşası gibi çatışmanın tüm temel etkenlerini ve çözümünü içeriyor. Bu itibarla gelecekteki barış görüşmelerinin olası çerçevesi hakkında fikir veriyor. Bu girişimden kısa sürede sonuç alınamasa da İsrail-Hamas çatışmasında sona yaklaşıldığını ifade etmek gerekiyor.

Küresel Jeopolitik Görünüm: Filistin'i Devlet Olarak Taniyan Ülkeler Sayıca Artıyor

Norveç, İrlanda ve İspanya hükümetleri, 28 Mayıs 2024 itibariyle Filistin'i devlet olarak tanıyacaklarını açıkladı. Norveç Başbakanı Jonas Gahr Store yaptığı konuşmada hedefin Filistin Yönetimi'nden türeyen bir devlete ulaşmak olduğunu söyledi ve iki devletli çözümün İsrail'in de yararına olacağını belirtti.

İrlanda Başbakanı Simon Harris de iki devletli çözümün barış için "tek inandırıcı yol" olduğunu açıkladı. İspanya Başbakanı Pedro Sanchez ise "Filistin'i birçok nedenden dolayı tanıyacağız ve bunu üç kelimeyle özetleyebiliriz: barış, adalet ve tutarlılık" diye konuştu.

Bunun İsrail'e ve Yahudilere karşı alınmış bir karar olmadığını söyleyen Sanchez, "Hamas'ın lehine de değil. Bu tanıma kimseye karşı alınmış bir karar değil, barış ve bir arada yaşama lehine bir karar" dedi. Bu açıklamalar ile Filistin'i tanıyan ülke sayısı 146'ya yükselmiş oldu.

İsrail, tanıma kararının ilan edilmesinin ardından İrlanda ve Norveç'teki elçilerini "acil istişareler için" geri çağırdı. İsrail Dışişleri Bakanı Yisrael Katz, "Bu karar Filistinlilere ve dünyaya bir mesaj veriyor: Terörizm kazandırır" şeklinde konuştu.

10 Mayıs 2024'te Filistin'in tam üyeliğini destekleyen tasarının Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmesi, tanınma konusu ile beraber okunabilir. Kabul edilen tasarı Filistinlilere BM tam üyeliği vermese de, Filistin Devleti'nin tam üyeliğe uygun olduğunu onaylıyor. Böylelikle Filistin temsilcileri Genel Kurul'da teklif ve değişiklik önerileri sunma hakkına sahip olacaklar. Genel Kurul'da ve komitelerde resmi görevlere seçilebilecekler. Ayrıca uluslararası sözleşmelere taraf olabilecek, bu çerçevede başta İsrail olmak üzere diğer devletlere karşı hak talebinde bulunabilecektir. Dolayısıyla BM üyeliği, Filistin'in devlet olarak tanınmasının ötesinde uluslararası hukuk kapsamında hak ve sorumluluklarının tanınması ve bu hakları konusundaki iddialarını uluslararası platformda dile getirmesi açısından oldukça önemlidir.

Bkz: <https://www.bbc.com/> - <https://www.aa.com.tr/> - <https://tr.euronews.com/>

Küresel Jeopolitik Görünüm: Suikast Girişimi ve Helikopter Kazası

Slovakya Başbakanı Robert Fico 15 Mayıs 2024 tarihinde ülke merkezine yakın Handlova kentindeki bakanlar kurulu toplantısı çıkışında vurularak ağır yaralandı. İçişleri Bakanı Matus Sutaj Estok yaptığı açıklamada, Başbakanı vuran saldırganın tek başına hareket ettiğini ve daha önce hükümet karşıtı protestolara katıldığını söyledi.

Robert Fico, Batı'nın Ukrayna'ya verdiği desteği eleştiren bir kampanya yürüttükten sonra geçtiğimiz Ekim ayında, popülist-milliyetçi koalisyonun liderliğinde Slovakya başbakanı olarak üçüncü dönemini kazandı. Başbakan olarak Slovakya'nın dış politikasında ve daha önce Ukrayna'ya verdiği sadık destekte büyük bir U dönüşü yaptı: Fico, Slovakya'nın Ukrayna'ya verdiği askeri desteğe derhal son vereceğini ve Ukrayna'nın NATO hedeflerini engelleyeceğini vaat etmişti.

Seçim öncesinde Kremlin'e olan sempatisini gizlemeyen Fico, Vladimir Putin'i işgali başlatmaya kıskırttığı için "Ukraynalı Nazileri ve faşistleri" suçladı ve Rusya Devlet Başkanı'nın işgali meşrulaştırmak için kullandığı söylemi tekrarladı. Muhalefetteyken Fico, özellikle Avrupa Birliği'ne yönelik eleştiriler söz konusu olduğunda Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın yakın bir müttefiki haline geldi.

Ayrıca ülke içinde hükümetin yolsuzluk cezalarını azaltmaya çalışması ve gerek Başbakan gerekse de partisi SMER (Yön-Sosyal Demokrasi) ile bağlantılı kişilerin de dâhil olduğu siyasi açıdan hassas yolsuzluk davalarını soruşturmakla görevli Slovakya özel savcılığını çoktan lağvetmiş olması nedeniyle ceza adaleti sistemini elden geçirme girişimleri özellikle tartışılmalı oldu.

2018'de de Başbakan olan Robert Fico, kendisi ve partisi ile bağlantılı kişilerin yolsuzluk yaptığına dair haberler yapan araştırmacı gazeteci Jan Kuciak ve nişanlısı Martina Kušnírová'nın öldürülmesi üzerine istifa etmişti. Yolsuzluk ve suikast ikilisi bir kez daha kamuoyu önüne çıkmış görünüyor.

19 Mayıs 2024'te meydana gelen helikopter kazasında İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ve Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan'ın da aralarında bulunduğu 8 kişi hayatını kaybetti. Olayın kaza mı yoksa sabotaj mı olduğuyla ilgili sayısız iddia ortaya atılmış olmasına karşın İran Genelkurmay Başkanlığı, kazayla ilgili ön raporu açıkladı.

Raporda kazaya ilişkin teknik ve genel bilgilerin toplandığı belirtilerek, verilerin değerlendirilebilmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulduğu aktarıldı. Ancak ilk değerlendirmede Reisi'yi taşıyan helikopterin belirlenen rotada ilerlediği, pilotun diğer iki helikopterle kazadan bir buçuk dakika önce iletişim kurduğu belirtildi. Raporda enkaz üzerinde herhangi bir kurşun veya farklı bir cisme rastlanılmadığı ve düşmesinin ardından helikopterde yangın çıktığı bildirildi. Dolayısıyla helikopterin suikast sonucu değil kaza sonucu düştüğü resmîyet kazandı.

Söz konusu helikopterin modeli ABD yapımı Bell 212. İran, 1979 İslam devriminden önce ABD destekli Şah döneminde Bell helikopterlerinin önemli bir alıcısıydı, ancak düşen uçağın menşei tam olarak belli değil. Çünkü 45 yıldır uygulanan yaptırımlar ve ambargo İran'ın parça temin etmesini ya da uçaklarını geliştirmesini zorlaştırıyor.

Bu gelişmelerin dışında helikopter kazasının, bir dizi siyasi, sosyal ve ekonomik kriz nedeniyle İran içinde muhalefetin arttığı bir dönemde meydana geldiğini ifade etmek gerekir. İran'ın dini yöneticileri, Tahran'ın tartışmalı nükleer programı ve Ukrayna'daki savaş sırasında Rusya ile derinleşen askeri bağları nedeniyle uluslararası baskıyla karşı karşıya. Yeni seçilecek cumhurbaşkanı ve dışişleri bakanının siyasi ajandası, İran'ın alacağı pozisyonu ne yönde etkileyeceği merak konusu.

Bkz: <https://edition.cnn.com/> - <https://www.bbc.com/> - <https://www.reuters.com/>

Küresel Ekonomik Görünüm: Avrupa Merkez Bankası'nın Finansal İstikrar Değerlendirmesi

Avrupa Merkez Bankası (AMB), jeopolitik gerginliklerin ve dünya genelindeki bir dizi seçim sürecinin, yatırımcıların olumsuz sürprizlerle karşılaşabileceği ve finansal istikrarı tehlikeye atabileceği uyarısında bulundu.

AMB, iki yıllık Finansal İstikrar Değerlendirmesinde, piyasaların şu ana kadar bu tür tehditlere karşı rahat bir bakış açısına sahip olduğunu ve şoklar durumunda ani duyarlılık değişimlerine maruz kaldığını söyledi. Ayrıca Avrupa Birliği ve ulusal düzeydeki seçimlerin kamu maliyesinin gidişatına ilişkin belirsizliği artırdığına dikkat çekti.

AMB Başkan Yardımcısı Luis de Guindos raporda, "Olumsuz ekonomik ve finansal sürprizlerin kapsamı yüksek ve Euro Bölgesi finansal istikrarı için risk görünümü buna bağlı olarak kırılma olmaya devam ediyor. Özellikle jeopolitik ortam ve hayal kırıklığı yaratan haberlere büyük piyasa tepkileri potansiyeli yaratan mükemmeli fiyatlandırma göz önüne alındığında, duyarlılık hızla değişebilir" değerlendirmelerini yaptı.

Rusya'nın 2022'de Euro Bölgesi sınırındaki Ukrayna'yı işgal etmesinden bu yana küresel tehlikeler daha da arttı ve Ortadoğu jeopolitik olarak en son sıcak noktayı temsil ediyor. Ayrıca Donald Trump'ın Kasım 2024'te Beyaz Saray'a geri dönme olasılığı ve önümüzdeki ay Avrupa Parlamentosu seçimleri de dâhil olmak üzere gerçekleşecek seçimler, söz konusu finansal istikrar sürecine daha fazla belirsizlik katıyor.

Bkz: <https://www.ecb.europa.eu/> - <https://www.bloomberg.com/>

Küresel Ekonomik Görünüm: ABD, Avrupa ve Asya

ABD

ABD Merkez Bankası (FED) New York Şubesi, Nisan ayına ait Tüketici Beklentileri Anketi'nin sonuçlarını yayımladı. Yaklaşık 1300 hane halkının katılımıyla gerçekleştirilen anketin sonuçlarına göre, gelecek 12 ayı kapsayan kısa vadeli medyan enflasyon beklentisi, Nisan'da 0,3 puan artışla %3,3 oldu. Böylece tüketicilerin kısa vadeli enflasyon beklentisi Kasım 2023'ten bu yana en yüksek seviyeye ulaştı.

ABD Çalışma Bakanlığı verilerine göre, tüketici fiyatları, Nisan ayında geçen yılın aynı ayına göre %3,4 arttı. Piyasaların beklentisi de bir önceki ay %3,5 olan enflasyon artış hızının %3,4'e gerileyeceği yönündeydi. Aylık bazda ise tüketici fiyatları, beklentilerinin altında %0,3 olarak açıklandı. Piyasalar bir önceki ay %0,4 olan artışın yine aynı seviyede geleceği şeklinde oluşmuştu.

ABD'de açıklanan Nisan ayı tüketici enflasyonu aylık bazda piyasa beklentilerinin altında gelirken, yıllık bazda piyasa beklentilerine paralel açıklandı. Gıda ve enerji hariç tutularak hesaplanan çekirdek enflasyon aylık %0,3, yıllık %3,6 olarak geldi. Analistler de çekirdek enflasyonun aylık %0,3, yıllık %3,6 artış göstereceği yönünde görüş belirtmişlerdi. Ülkede enerji fiyatları aylık %1,1, yıllık %2,6 artarken, gıda fiyatları aylık değişmedi, yıllık %2,2 arttı. Reel ortalama haftalık kazançlar aynı ayda %0,4 düşüş gösterdi.

Bkz: <https://www.bloomberg.com/>

AVRUPA

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre, Avro Bölgesi yıllık enflasyonu Nisan 2024'te Mart ayına kıyasla sabit kalarak %2,4 olarak gerçekleşti. Benzer şekilde, Avrupa Birliği yıllık enflasyonu da Nisan ayında bir önceki ayla aynı seviyede %2,6 olarak gerçekleşti. Bir yıl önce bu oranlar, Avro Bölgesi için %7,0, Avrupa Birliği içinse %8,1 seviyesindeydi.

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanan öncü tahminlere göre, 2024'ün ilk çeyreğinde mevsimsellikten arındırılmış GSYH bir önceki çeyreğe göre hem Avro Bölgesinde hem de AB'de %0,3 arttı. GSYH, 2023'ün dördüncü çeyreğinde Avro Bölgesinde %0,1 oranında gerilemiş, AB'de ise sabit kalmıştı.

Bir önceki yılın aynı çeyreğiyle karşılaştırıldığında, mevsimsellikten arındırılmış GSYH 2023'ün dördüncü çeyreğinde Avro Bölgesinde %0,1 ve AB'de %0,2 artmasının ardından 2024'ün ilk çeyreğinde hem Avro Bölgesinde hem de AB'de ise %0,4 oranında arttı.

Bkz: <https://ec.europa.eu/eurostat>

ASYA

Uluslararası Para Fonu (IMF), Hindistan'ın büyümesi konusunda iyimser kalması ve Çin'den daha fazla teşvik ihtiyacına odaklanması nedeniyle Nisan ayı sonunda 2024 Asya büyüme tahminini yükseltti. IMF, Asya ekonomisinin bu yıl altı ay öncesine göre 0,3 puanlık artışla yüzde 4,5 oranında büyümesini bekliyor. 2025 tahmini ise değişmeden yüzde 4,3 seviyesinde kaldı.

IMF'nin Asya ve Pasifik direktörü Krishna Srinivasan açıklamasında, "2024'te Asya ve Pasifik'e ilişkin görünüm parlaklaştı: Artık enflasyon baskıları dağılmaya devam ettikçe bölge ekonomisinin önceden tahmin ettiğimizden daha az yavaşlamasını bekliyoruz" ifadelerine yer verdi. Srinivasan açıklamasında; Hindistan'ı "kamu yatırımının önemli bir itici güç olmaya devam ettiği" "dünyanın en hızlı büyüyen büyük ekonomisi" olarak adlandırdı.

Bkz: <https://www.imf.org/en/Research>

Küresel Teknolojik Görünüm: Yapay Zekâda ABD Hâkimiyeti

Yapay zekânın güvenlik, verimlilik, ekonomik ve sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi için sunduğu potansiyelin bugün dijital ekonominin en önemli unsurlarından biri haline geldiği görülüyor. Yapay zekâ için her şeyden önce güçlü sunucular ve büyük miktarda veriye ihtiyaç duyuluyor. Google, Microsoft ve Meta gibi büyük ABD'li şirketler her ikisine de sahip olmalarıyla öne çıkıyor.

Birçok ülke ve şirket bu teknolojiden yararlanmanın yollarını ararken, yapay zekâ uygulamaları ve geliştirmeleri alanında öncü olarak pazara hâkim olan Microsoft, Meta ve Alphabet gibi tanınmış ABD'li şirketler dikkati çekiyor. Grand View Research'in araştırmasına göre, yapay zekâda 2023 yılında 196,6 milyar dolarlık mevcut pazar büyüklüğünün yıllık ortalama yüzde 36'nın üzerinde büyümeye 2030'da 1 trilyon 800 milyar dolara ulaşması bekleniyor.

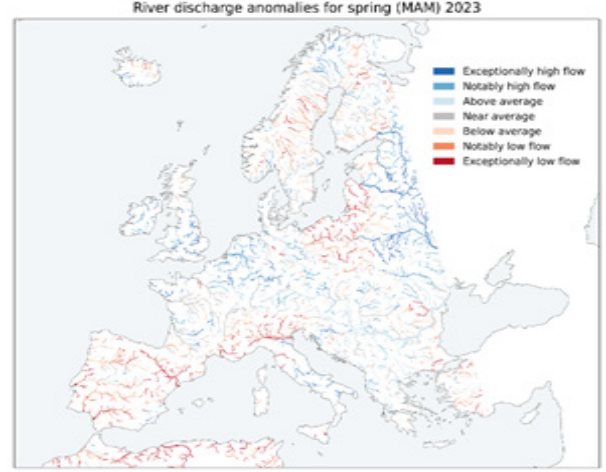
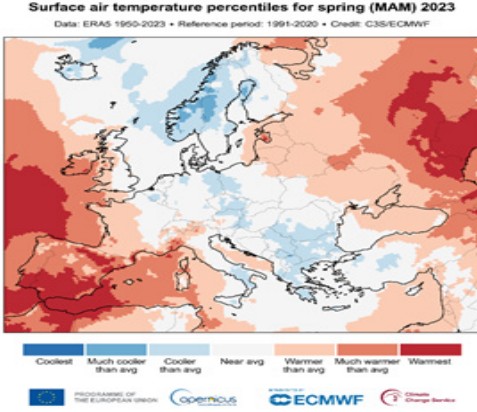
Teknolojide yapay zekâyla ilgili gelişmelere duyulan heyecan, piyasalarda da çip üreticileri başta olmak üzere bu alanda çalışmalarını yoğunlaştıran şirketlerin hisselerinin yükselişine ivme kazandırıyor. Yatırımcıların ilgisinin özellikle Apple, Alphabet, Microsoft, Amazon ve Meta gibi büyük teknoloji şirketlerinin hisseleri etrafında yoğunlaştığı görülüyor. Microsoft, 3,19 trilyon doları aşan piyasa değeriyle ABD'nin en büyük şirketi konumunda bulunuyor. Apple, 2,91 trilyon dolarla ülkenin en değerli ikinci şirketi olurken, yaklaşık yedi yıldır çalışmalarını yapay zekâ odaklı sürdüren Google'ın ana şirketi Alphabet'in piyasa değeri ise 2,18 trilyon dolar olarak kaydediliyor.

ABD'li büyük teknoloji şirketlerinin araştırma ve geliştirme (AR-GE) harcamaları 2023'te 68 milyar avroya ulaştı. ABD'li büyük teknoloji şirketlerinin milyar dolarlık piyasa değerleri ve karları teknolojik liderliklerini genişletmelerine ve rakiplerini geride bırakmalarına olanak tanıyor. ABD'li şirketler teknolojik bilgi ve beceriler için küçük şirketleri satın alıyor ya da onların işlerine yatırım yapıyor.

Gelişmekte olan ülkeler için en sorunlu alanlardan biri de ABD'li şirketlerin genç beyinleri kolaylıkla transfer edebilme gücü.

Bkz: <https://www.bloomberght.com/> - <https://www.aa.com.tr/>

Küresel Çevresel Görünüm: 2023 Avrupa İklim Raporu

Raporda:

Avrupa'da kaydedilen en sıcak üç yıl 2020'den günümüze; en sıcak 10 yılın ise 2007'den günümüze yaşandığı belirtilmiştir.

Avrupa İklim Raporu, Copernicus, İklim Değişikliği Servisi ve Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından hazırlanan bir dönüm noktası olma özelliği taşıyan ilk rapordur. Rapor, iklim değişkenlerini ve temalarını ele alarak araştırmacılara, iklim iletişim konusunda uzmanlaşmış gazetecilere, politika yapıcılara ve iklime duyarlı sektörlerde çalışan profesyonellere bilgiler sunmaktadır.

Bu raporda, yıl boyunca Avrupa Orta Vadeli Hava Tahminleri Merkezi, Copernicus İklim Değişikliği Servisi paydaşları ve Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından toplanan veriler analiz edilmiştir. Raporun ayırt edici özelliklerinden biri önceki yıla ait dünya genelindeki temel iklim değişkenlerine kapsamlı bir bakış sunmasıdır. Ayrıca rapor 2023 yılında Avrupa çapında ve ötesindeki topluluklar ve ekosistemler üzerindeki önemli bir etki bırakan iklimle ilgili önemli olayları ön plana çıkarmaktadır.

- "Yüksek sıcaklık stresinin" yaşandığı en yüksek gün sayısında,
- Minimum "güçlü sıcaklık stresinden" etkilenen alanın büyüklüğünde,
- En geniş çaplı orman yangınlarında,
- Aralık ayının en yüksek nehir akışlarında,
- Yenilenebilir enerji üretimine en büyük payda,
- Kuzeydoğu Atlantik'te en sıcak deniz ısı dalgasında, rekorlar yaşanan bir yıl olmuştur. Yaşanan bu rekorlar göz önüne alındığında karşılaşılan etkiler de şu şekildedir:

Yaşanan ekonomik zararın yüzde 81'inin taşkın kaynaklı olduğu

- Finansal olarak 13,4 Milyar Euro zarar,
- Taşkınlardan etkilenen 1,6 milyon insan,
- Kasırgalardan etkilenen 550 bin ve orman yangınlarından etkilenen 36 bin insan,
- Kasırgalar sonucunda en az 63 kişinin, taşkınlardan sonucu 44 kişinin ve orman yangınları sonucu 44 kişinin hayatını kaybettiği, raporlanmıştır.

Gösterge bazlı gözlem başlıkları olarak:

- Avrupa'da kaydedilen en sıcak ikinci yıl olduğu,
- Kalıcı bir atmosferik sirkülasyon düzeninin fırtınalara ve taşkınlara yol açtığı,
- Yağışların yıllık ortalamasının %7 üzerinde gerçekleştiği,
- Avrupa okyanusu için ortalama deniz yüzeyi sıcaklığının rekor seviyede olduğu,
- Okyanus renginin okyanus sağlığını ve su kalitesini izlemek için kullanabildiği (fitoplanktonlar),
- "Aşırı sıcak stresinin" rekor sayıda yaşandığı,
- Sıcaklığa bağlı ölümlerin son 20 yılda yaklaşık yüzde 30 arttığı ve gözlemlenen Avrupa bölgelerinin yüzde 94'ünde sıcaktan kaynaklanan ölümlerin arttığı tahmin ediliyor.

2023 Avrupa İklim Raporu'nda Türkiye

Türkiye'nin Batı bölgelerinin normalden daha yağışlı koşullarla karşılaştığı, Eylül ayında rekor düzeyde yağış ve selin Türkiye'yi etkisi altına aldığı, Yine Eylül ayında yaşanan Daniel Kasırgası sonucunda Türkiye'de 8 kişinin hayatını kaybettiği, belirtilmiştir.

Bkz: <https://iklim.gov.tr/> - <https://climate.copernicus.eu/>

Küresel Toplumsal Cinsiyet Görünümü: Meksika'da İlk Kadın Başkan Seçildi

Nobel ödüllü iklim bilimci Claudia Sheinbaum, ezici bir seçim zaferinin ardından akıl hocası ve eski lider Andres Manuel Lopez Obrador'un çalışmalarını devam ettirme sözü vererek Meksika'nın ilk kadın başkanı seçildi. Seçim enstitüsünün açıkladığı hızlı örneklem sayımına göre 61 yaşındaki Sheinbaum oyların yaklaşık % 60'ını alarak, 2000 yılında tek parti yönetiminin sona ermesinden bu yana Meksika başkanlık seçimlerinde bir adayın kazandığı en yüksek desteği elde etti.

Lopez Obrador asgari ücreti iki katına çıkarmış, yoksulluğu azaltmış, Meksika para birimi Peso'nun güçlenmesini ve işsizlik oranının düşmesini sağlamıştır - bu başarılar onu son derece popüler kılmış ve Sheinbaum'un zafere ulaşmasına yardımcı olmuştur. Ancak analistler Sheinbaum'un onun izinden gitmekte zorlanacağına inanıyor.

Sheinbaum'un zaferi, maço kültürüyle tanınan ve dünyanın en büyük ikinci Roma Katolik nüfusuna ev sahipliği yapan, yıllardır kadınlar için daha geleneksel değerleri ve rolleri zorlayan Meksika için önemli bir adım. Göreve 1 Ekim'de başlayacak olan Sheinbaum, Amerika Birleşik Devletleri, Meksika veya Kanada'da bir genel seçimi kazanan ilk kadın oldu.

Yeni başkanın karşılaşacağı zorluklar arasında, ABD'ye giden göçmenlerin Meksika'dan geçişi ve ABD'de fentanil salgınının arttığı bir dönemde uyuşturucu kaçakçılığı konusunda güvenlik işbirliği konusunda ABD ile yapılacak gergin müzakereler yer alacak. Meksikalı yetkililer, Kasım ayında ABD başkanlığını Donald Trump'ın kazanması halinde bu müzakerelerin daha da zorlaşmasını bekliyor. Trump, Meksika'da üretilen Çin arabalarına %100 gümrük vergisi getirme sözü verdi ve kartellerle savaşmak için özel kuvvetleri seferber edeceğini söyledi.

Bkz: <https://www.reuters.com/>

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR

UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

(AREL USAM)

İLETİŞİM:

Prof. Dr. Oktay BİNGÖL, Müdür, oktaybingol@arel.edu.tr, 0850 850 27 35-1622
Dr. Öğr. Üyesi Selma ŞEKERCİOĞLU BOZACIOĞLU, Müdür Yrd. selmasekercioglu@arel.edu.tr,
0850 850 27 35– 1623
Dr. Yunus KARAAĞAÇ, Stratejik Araştırmalar Uzmanı, yunuskaraagac@arel.edu.tr 0850 850 27
35-1647
Sinem KARATAŞ ARI, İdari İşler Uzmanı, sinemkaratas@arel.edu.tr, 0850 850 27 35-1648

BU SAYIYA KATKI SUNANLAR

Doç. Dr. Aylin ERDOĞDU, Küresel Ekonomik Görünüm: ABD, Avrupa ve Asya

ADRES:

Türkoba Mahallesi Erguvan Sokak No:26 / K 34537 Tepekent – Büyükçekmece
İstanbul-Türkiye
arelusam@arel.edu.tr
arelusam01@gmail.com